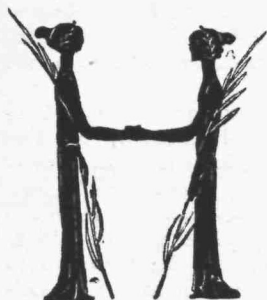

ΤΖΙΟΚΟΝΤΑ

ΤΟ τόσο ωραία — ώστε
τὴν ἔκλεψαν καὶ ἀπὸ Μου-
σεῖον.

Ὁ Λεονάρδος δα-Βίντσι
τὴν ἐζωγράφησεν ἀκριβῶς
τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ
ἰδίου αἵωνος, ὁ ὁποῖος
σβύνων, ἐτίναξε τὴν λάσπην
τῶν ἐκλάμπρων Ἰταλῶν

ζωγράφων. Τὸν καιρὸν ποῦ τὴν ἐζωγράφιζε, καθὼς
μᾶς διηγεῖται ὁ Βάζαρι, τὴν εἶχε περιτριγυρίσει μὲ
μουσικούς, ἀοιδοὺς καὶ κωμικούς τῆς ὥρας ἐκείνης
ἐποχῆς, διὰ νὰ διατηροῦν τὸ πρόσωπόν της εἰς μίαν
γλυκεῖαν εὐθυμίαν. Οἱ θνητοὶ ἐνώπιον τοῦ φωτο-
γράφου πέρνουν ἐνστίκτως μίαν θανάσιμον σοδάρω-
τητα. Ὁ Λεονάρδος ἐφρόντισε νὰ τὴν ἀποφύγῃ καὶ
τριγυρίσας τὸ μᾶλλον τοῦ μὲ τραγούδια καὶ εὐθυμίαν,
ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν γυναῖκα αὐτὴν τὸ μεῖδισμά της
τὸ ὁποῖον ἔμεινε αἰώνιον καὶ τὴν ἔκαμεν αἰώνιαν.
Ἦτο ἡ Μόννα Λίζα, ἡ γυναῖκα τοῦ Φραντζέσκο ντελ
Τζιοκόντο, φίλου τοῦ ζωγράφου. Ἦτο πιστή; Ἦτο
ἀδιάφορος πρὸς τὸν ζωγράφον της; Σιωπή· τὰ ἀ-
γνωστοὺς ὅλα. Ξεύρομεν μόνον ὅτι ὁ γίγας Λεονάρ-
δος τὴν ἐζωγράφιζεν ἐπὶ τέσσαρα ὁλόκληρα χρόνια,
καὶ ὅτι δὲν κατάρθρωσε νὰ τὴν τελειώσῃ. Αὐτὸ τὸ
ἀριστουργημα εἶνε μισοτελειωμένον! Κανείς δὲν βε-
βαιώνει ὅτι τελειωμένον, θὰ ἦτο περισσότερο ἀρι-
στούργημα.

Ἐύρεται εἰς τὸ Salon carré τοῦ Λούβρου, σεμνή,
πονηρῶς κρυμμένη, γειτονεύουσα μὲ ἀριστουργήματα
ὅπως ὁ «Γάμος τοῦ Κανᾶ» καὶ ὁ «Μυστικὸς γάμος
τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης» χωρὶς νὰ φοβῆται γειτονίαν
οὔτε συγκρίσιν. Κάμιντε ὀλίγα βήματα, τὴν ζητεῖτε,
σὰς παρουσιάζεται μὲ τὸ αἰνιγμὰ της, τὸ μεῖδισμά
της. «Α! δαιμόνιο γυναικός, γιατί ἐπὶ τέλους χαμο-
γελάς πρὸς πέντε ὁλοκλήρους αἰῶνας; Μανία πιάνει
τὸν θεατὴν, ὅχι νὰ τὴν κλέψῃ, ὅχι νὰ τὴν ἐσαχίσῃ
μὲ μίαν φαλτσέτα, προβαίνων εἰς ἕνα ἐγκλημα ὠραι-
ότητος, ἀλλὰ νὰ τὴν κλείσῃ τὰ χεῖλη.

Ἐὰν ἐπιζητήσωμεν κάποιον πτωχὴν ἀνθρωπίνην
ἐρμηνείαν τῆς ἀθανάτου αὐτῆς ἐκφράσεως, μία ὑπάρχει.
Ἡ Μόννα Λίζα ἔχει τὸ χαμόγελο τῆς γυναικὸς ἀπὸ
τὴν ὁποίαν ἕνα βλασημένο ἄρρεν περιμένει τὸ ναὶ
ἢ τὸ ὄχι. Δὲν λέγει οὔτε τὸ ἕνα, οὔτε τὸ ἄλλο. Λέ-
γει ὅλα τὰ μεταξὺ τοῦ ναὶ καὶ τοῦ ὄχι. Δηλαδὴ τί-
ποτε. Χαμογελᾷ καὶ νομίζετε ὅτι βλέπετε κάποιον νὰ
κυλίσται στὸ πάτωμα ἀπὸ λύσαν ἀμφιβολίας καὶ ἀ-
γωνίας. Γυναῖκα ἀγρίως πιστὴ στὸν Φραντζέσκον
ντελ Τζιοκόντο, μίᾳ ἡμερῇ ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ μίᾳ
Σάνδῃ πνεύματος, γυναῖκα ἀνωτέρα καὶ τοῦ ἔρωτος,
ἀνωτέρα καὶ τοῦ λάθους, γνωρίζουσα νὰ προμελετήσῃ
τὸ ὀλισθημὰ της, νομίζετε ὅτι τώρα ποῦ χαμογελᾷ
ἀπεφάσισε νὰ γλυστρήσῃ.... Καὶ ὅμως ὄχι. Ἐπλανή-
θη. Παρατήρησε καλλιτέρα. Τὸ χαμόγελον εἶνε σο-
φός. Εἶνε ἕνα πνευματικὸν τραγούδι. Εἶνε καὶ ἄλλο.
Εἶνε, τὸ ὀλιγώτερον, κακία. «Α! ἐπλανήθης δυστυχῇ!
Ὁ Βάζαρι τὸ εὗρε καλλιτέρα γράφων. «Εἶνε μάλ-
λον μεῖδιμα οἴκτου παρά χαρᾶς».

Ἰδοὺ τὸ σκάνδαλον.

Καὶ ὅμως εἶνε τέτοια ὠραιότης! Εἰς τὸ κεφάλι
της ἔλαμψεν ὅλη ἡ εὐγένεια καὶ ἡ διανοητικότης τῆς
Φλωρεντίνης σχολῆς. Εἶνε τὸ διανοητικώτερον πορ-

Ἡ Τζιοκόντα

τραῖτο ὅλου τοῦ κόσμου. Τὰ χεῖρα της σταυρωμένα
ἐμπρὸς της—τὰ ωραιότερα χεῖρα. Τὸ στήθος της
γυμνὸν ὅσον ἐπιτρέπεται εἰς δέσποιναν πιστὴν μὲ
μίαν μετριοφάνειαν καὶ κρυπτότητα παρθενικὴν. Στή-
θος κόρης. Τὸ φέρεμά της ἀβνοῦν, πυκνὰ καὶ σφικτὰ
πτυχωμένον. Τὰ μαλλιά της μὲ χωρίστραν, κόμη
λίγη καὶ πυκνή, σφικτὰ κτενισμένη στὸ τέλειον κρανίον
καὶ χυνομένη πίσω ἀπὸ τοὺς ὤμους, χωρὶς καμμίαν
φιλαρέσκεϊαν—καὶ ὁ ζωγράφος καὶ αὐτὴ ἀπέφευγαν
νὰ τὰ τονίσουν—μέσα εἰς τὴν ἐλαφρὰν γάζαν ποῦ
τὰ περιβάλλει. Τὰ μάτια σκιασμένα καὶ σχεδιασμένα
μὲ τὴν ἀφαστον ἀπλότητα τῶν παλαιῶν ζωγράφων.
Ὡς ἐκφράσις, ἄδυσσος εἰρωνείας, αὐτὰ τὰ μάτια.
Καὶ—ὡ μαρτύριον—κουρασμένα. Cernès! Ὑποσκια-
σμένα μὲ μίαν δακτυλίαν κουράσεως. Τὸ πρόσωπον
καταλῆγον εἰς ἕνα ὡσεὶς ἀπείρως κοριτσένιο, ἀπεί-
ρως ἀεισώμενον. Τέσσαρες σκιᾶς—ἡ μαγεία τοῦ
πορτραίτου. Τέσσαρες ἐλαφρὲς σκιᾶς. Ἡ μία στὸ ὑπο-
χείλι, ἡ ἄλλη στὸ ἄκρον τῆς μύτης, ἡ ἄλλη στὰ μά-
γουλα, ἡ ἄλλη στὸ πηγούνι. Ἀλλὰ καὶ δύο σκιᾶς ἀ-
κόμη ποῦ μόλις φαίνονται, δύο πτυχές, δύο φῶτα, στὰ
δύο ἄκρα τῆς καμπύλης ποῦ τῆς διαστέλλει τὸ κλει-
στὸν καὶ σοδάρὸν στόμα. Εἶνε τὸ χαμόγελό της.

Οἱ παλαιότεροι τεχνόγραφοι μᾶς περιγράφουν τὴν
Τζιοκόντα ὡς πορτραῖτο μὲ λαμπρὰ χρώματα. Ἀπὸ
αὐτὰ δὲν σώζεται τίποτε πλέον. Τὰ χρώματα ἐκεῖνα
ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν καὶ τὰς περιπετείας. Ἡ
σημερινὴ Τζιοκόντα εἶνε φαικίτηρ σ' ἕνα φόντο
παλαιῶν πρασίνου. Ὁ χρωματισμὸς αὐτὸς ἑκατον-
ταπλάσιος τὴν ὑπέρροχον κακίαν της. Τὸ μεῖδιμά
της ἔγεινε δριμύτερον, μαρτυρικώτερον, αἰνιγμα-
τικώτερον θὰ τελειώσῃ μὲ τὴν γῆν αὐτὴν. Πέντε αἰῶνες
δὲν τὸ ἐξήγησαν. Τέλος εὐρέθη ἕνας ἀνθρώπος ὁ ὁ-
ποῖος ἐνόμισε πῶς εἶνε γι' αὐτὸν καὶ ἀπατήσας,
πληρώσας ἐλόκληρον κράτος, ὡσὰν τὸ Λούβρον, συν-
τρίψας τῆς πόρτες, καθὼς ὁ ἐρωτευμένους τῶν μύθων,
τὴν ἔκλεψε καὶ ἔγεινεν ἄφαντος.

Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ